

MERDOKNING BADIY ONGI VA UNING "QORA SHAHZODA" INTELLEKTUAL ROMANI.

Zulfanova Nigina Nuritdinovna

Samarqand davlat chet tillar inστιiuti o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11115265>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Iris Merdok ijodiy ongining namoyon bo'lishi sifatida "yozuvchi" xarakter tushunchasining keng semantik doirada ifodalanishi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: badiiy tushuncha, badiiy ong, model, birinchi shaxs bayon shakli, bevosita fokalizatsiya, intertekstuallik.

MURDOCK'S ARTISTIC MIND AND HIS INTELLECTUAL NOVEL THE BLACK PRINCE.

Abstract. This article analyzes the expression of the concept of "writer" character in a wide semantic framework as a manifestation of Iris Murdoch's creative mind.

Key words: artistic concept, artistic consciousness, model, first-person narrative form, direct focalization, intertextuality.

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ РАЗУМ МЕРДОКА И ЕГО ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ РОМАН «ЧЕРНЫЙ ПРИНЦ».

Аннотация. В статье анализируется выражение концепта «писательский» характер в широких смысловых рамках как проявление творческого мышления Айрис Мердок.

Ключевые слова: художественная концепция, художественное сознание, модель, повествовательная форма от первого лица, непосредственная фокусировка, интертекстуальность.

“Yozuvchi” badiiy tushunchasi romanning turli holatlarida qahramonning modalligi va ongini belgilaydi. Xarakter tushunchasi “yozuvchi” psixologik nuqtai nazardan tahlil qilingan, yozuv haqidagi gaplar, A. Bafin kitobiga taqriz yozishda, V. Shekspirning “Gamlet” tragediyasini adabiy tahlil qilishda.

Iris Merdokning intellektual romanlar yozuvchisi sifatida tarjimai holi va rivojlanishi Oksford va London bilan bog'liq. Kasb-hunari bo'yicha u o'qituvchi, falsafaning zamonaviy yo'nalishlarini tadqiqotchisi va "lingvistik tahlil" maktabining eng murakkab kursini tushungan. U Oksford va Kembrijda ilmiy darajalarni olgan. Faylasuf A. Merdokning ilmiy asarlari faylasuflar orasida Yevropa e'tirofiga ega. 1953 yilda u ekzistensializm haqida "J.P.Sartr - ratsionalizm romantikasi" kitobini nashr etdi. A.Myordok romanni san'atning muhim shakli deb hisoblagan.

1961 yildagi "Quruqlikka qarshi" maqolasida yozuvchi "roman qahramonni har tomonlama tasvirlash qobiliyatini yo'qotdi", deb hisoblaydi. A.Myordokning muloqot muhiti universitet ziyolilari, ijodkor kasb egalaridir. Shuning uchun "Tor ostida" (1954) romanida London badiiy ziyolilarining bohem muhiti tasvirlangani, "Qora shahzoda" (1971) romanida esa bosh qahramon yozuvchi ekanligi mantiqan to'g'ri.

L.O. Butakova adabiy matni muallif ongining “model”i sifatida belgilaydi: “Biz uchun muallif matn ishlab chiqaruvchisi bo‘lib, uning nutq faoliyatida boshidan oxirigacha (og‘zaki nutq bosqichida va nutq ishida) o‘z ongi; nutq qobiliyati, nutq ma’nosini hosil qilishning umumiy

mexanizmlari doimo o'z aksini topadi. U tafakkuri faol va yaxlit, bilish esa til bilan genetik bog‘langan shaxsdir” (Butakova, 2001:91). Ma'lumki, badiiy ongning o'ziga xosligi “rassom ijodiy faoliyatining hissiy-intellektual ko‘rinishi” (J.Habermas) sintezi bilan ham belgilanadi.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, “Qora shahzoda” romanini faylasuf va yozuvchining murakkab ijodiy ongi bilan yaratilgan “yuqori”, elita adabiyoti deb tasniflash mumkin. Ma'lumki, individual muallifning dunyo tasviri ancha sub'ektiv bo'lib, unda ijodkorning lingvistik shaxsiyatiga xos xususiyatlar mavjud: “Adabiy-badiiy matnda dunyoning estetik kontseptualizatsiyasi amalga oshiriladi, bu haqiqatda namoyon bo'ladi. Muallif ijodiy shaxs sifatida umume'tirof etilgan bilimlar bilan bir qatorda dunyo va ularning shaxsiy, individual bilimlari haqidagi g'oyalarni keltirib chiqaradi” (Babenko, 2002: 59). Bizning fikrimizcha, faylasuf A.Myordok o'z qahramonlariga, ayniqsa, B.Pirsonga ekzistensializmga sodiqlik bag‘ishlagan. Qora shahzoda” romani murakkab tuzilgan: nashriyotchi va Bredli Pirsonning so'zboshisi - "Qora shahzoda" (Muhabbat bayrami) romanining o'zi va Bredli Pirsonning so'nggi so'zi va qahramonlarning to'rtta keyingi so'zlari. Bunday murakkablik, bizningcha, A. Merdok badiiy tafakkurining murakkabligi ifodasidir; uning bir xil voqea bo'yicha qahramonlarning turli fikrlarini "eshitish" imkoniyatini ta'kidlash istagi: "Biz har qanday kitobni ochamiz va unda, birinchi navbatda, e'tiborni to'xtatish istagini ko'ramiz. G'ayrioddiy g'ayrioddiy o'ymakorlik.

Ammo buning uchun g'ayrioddiy oddiy deb ko'rsatish kerak" (Shklovskiy 1983: 313). "Birinchi shaxs" shakli yozuvchining dunyoni idrok etish xarakterini yaratadigan "to'g'ridan-to'g'ri fokalizatsiya" texnikasidan foydalanishga imkon beradi (metaforik tabiat - "inson nutqining tangalari", obrazli portretlarni yaratish qobiliyati - Bafin "yoqimli itga" o'xshaydi va hokazo).

“Birinchi shaxs” shakli B.Pirsonning atrofida sodir bo‘layotgan voqealarga munosabatini ko‘rsatishga imkon beradi, bizningcha, romanning emotsional mazmuni shunday: “A.Myordok romanning maqsadlarini belgilaydi: tuyg‘uni etkazish. "hayotning qalinligi" ("hayotning zichligi") ning o'ziga xos xususiyatlari bilan insonning ichki dunyosini takrorlash, uning xatti-harakatlarining sabablarini ularning barcha murakkabliklarida o'rganish" (Guseva 1980: 73). Shuni ta'kidlash kerakki, aynan "yozuvchi" ("ijodkorlik" doirasiga kiritilgan) badiiy tushunchasi qahramonning modalligi va ongini belgilaydi va ko'pincha romanning turli kontekstlarida uchraydi. Bredley Pearson's Foreword " da yozuvchi qahramonning e'tirofida shunday ta'kidlaydi: "... I have never been a successful writer.. Time not has been given me which to become a philosopher, and this I but in part regret. (Murdoch 2001 yozuvchi qahramonning e'tirofida shunday ta'kidlaydi: "... Men hech qachon muvaffaqiyatli yozuvchi bo'lmaganman ... Menga faylasuf bo'lish uchun vaqt berilmagan va bundan men qisman afsusdaman" (Myordok 2001: 14): 14) Yozuvchi" tushunchasi "xarakter tushunchasi" (Miller). Butun hikoya davomida "yozuvchi" badiiy tushunchasi va uning segmentlari to'liq ochib berilgan vaziyatlarni aniq aniqlash mumkin (o'z kitoblarini baholash, A. Bafin romanini ko'rib chiqish va boshqalar). Bu kontseptsiya aynan B.Pirson tushunchasida kengaytirilgan "kontseptual maydon"ga ega, uning lug'ati tabiiy ravishda badiiy tafakkurni, shu jumladan professional uyushmalarni ham aks ettiradi: «For the news which Francis brought me form the frame, or counterpoint, or outward packaging of what happened then and later in the drama of Arnold Baffin» (Murdoch 2001: 18). /tarjima/"Frensisk menga olib kelgan yangiliklar uchun Arnold Baffin dramasida o'sha paytda va keyinroq sodir bo'lgan voqealarning ramkasi yoki qarama-qarshiligi yoki tashqi qadoqlashi" (Merdok 2001: 18)./ Keling,

A.Myordokning “Qora shahzoda” romanidagi “yozuvchi” badiiy tushunchasi imkoniyatlarining to‘liq kengligini ko‘rsatuvchi bir qancha vaziyatlarni, shuningdek, yozuvchining “ichki” monologida ijodkorlik haqidagi cheksiz falsafiy munozaralarga to‘xtalib o‘tamiz. B.Pirson.

1. B.Pirson o‘z hamkasbi A.Bafin bilan qayta-qayta munozaraga kirishadi, kontekstdan ko‘rinib turibdiki, “yozuv”ga turlicha baho berish borasida kelishmovchiliklar tufayli adabiy bahslar doimiy ravishda olib borilmoqda: »: «Vague romantic myth isn’t art either. Art is imagination. Imagination changer fuses. Without imagination you have stupid details on one side and empty dreams on the other» (Murdoch 2001: 32).": "Noaniq romantik afsona ham san'at emas. San'at - bu tasavvur. Tasavvurni o'zgartiruvchi sigortalar. Tasavvursiz siz bir tomonda ahmoq tafsilotlarga, boshqa tomondan esa bo'sh orzularga egasiz" (Murdok 2001: 32).

2. A.Myordokka B.Pirsonning A.Bafin romani haqidagi sharhi matni kerak bo‘lib, unda yengil roman yozish va rad etishga o‘ta o‘ylangan munosabat mavjud. E'tibor bering, lug'at sharh uslubiga mos kelmaydi: «Arnold Bafin’s work was a congeries of amusing anecdotes loosely garbled into «racy stories” with the help of half-baked unmeditated symbolism» (Murdoch 2001: 32). tarjima. "Arnold Bafinning ishi yarim pishiq, o'ylamasdan ramziy ma'noga ega bo'lgan "qiziq hikoyalar" ga aylantirilgan kulgili latifalar to'plami edi" (Merdok 2001: 32). Yozuvchining Bafin juda tez "yaratgan" degan xulosasi o'zining ijodiy tarjimai holiga mos keladi.

3. Romanning sarlavhasi va mazmunini, matnlararolik omilini hisobga olgan holda yozuvchining “xarakter kontseptsiyasi” ahamiyatli bo‘lgan asosiy vaziyatlar B.Pirson va Julian ishtirok etgan ko‘plab vaziyatlarda hikoyada amalga oshiriladi.

A. Qizning “kitoblar yozish” qarori B.Pirson ishining ahamiyatini bevosita baholaydigan professional murabbiy tanlash bilan bog‘liq: «I don’t want to be a writer like Daddy I want to be writer like you» (Murdoch 2001: 36)./tarjima "Men dadam kabi yozuvchi bo'lishni xohlamayman, men siz kabi yozuvchi bo'lishni xohlayman" (Murdok 2001: 36)./

B. Julian B.Pirsonga yozgan maktubida o‘zining yozuvchilik kredosi haqida, lekin eng muhimi, vaqt o‘tishi bilan yozganlarini “tanqidiy” baholay olish qobiliyati haqida shunday yozadi: “«The most important thing a writer must learn to do is to tear up what he has written. Art is concerned not just primarily but absolutely with truth» (Murdoch 2001: 39)./tarjima. “Yozuvchi o'rganishi kerak bo'lgan eng muhim narsa - yozganlarini yirtib tashlashdir. San'at faqat birinchi navbatda emas, balki mutlaqo haqiqat bilan bog'liq" (Murdok 2001: 39).

C. Individual vaziyatlar “xarakter tushunchasi”ning to‘liqligini, B.Pirsonning Uilyam Shekspirning “Gamlet” tragediyasi matnini izohlashdagi intellektual imkoniyatlari va qobiliyatlarini ta’kidlaydi va ishonchli tarzda isbotlaydi.

4. A. Merdok roman sahifalarida “oddiyda g‘ayrioddiy”ni ko‘ra oladigan yozuvchining professional tasavvur imkoniyatlarini qayta-qayta ko‘rsatib beradi. Misol uchun, Rojer bilan yoqimsiz suhbatdan so‘ng, Priskillaning tahqirlanishini anglash, "vahiylar" paydo bo'ladi. Shubhasiz, A.Myordok o‘z qahramoni uchun psixologik erkinlikni shunday yaratadi: «Later on the empty lighted street was like a theatre set. The black wall at the end of it was a ship’s hull» (Murdoch 2001: 62).

5. Yozuvchining “xarakter tushunchasi”da “falsafa” segmentini ajratib ko‘rsatish mumkin, chunki hikoya matnida B.Pirson nutqida Platon, Freyd, Gegel, Sartr nomlari ko‘p uchraydi. A.

Merdok qahramonning falsafiy mulohazalarini tez-tez keltirib o'tadi: «The consciousness darts back and forth I time like a weaver and can occupied» (Murdoch 2001. 110)

Yuqoridagilarni hisobga olsak, A.Myordok "Qora shahzoda" intellektual romanida "yozuvchi" xarakter tushunchasini psixologik nuqtai nazardan (ichki monolog, tasavvur), yozuv haqidagi gaplarni, A.ga taqriz yozishda yaratadi, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Bafinning kitobi, Uilyam Shekspirning "Gamlet" tragediyasining adabiy tahlilida.

REFERENCES

- абенко Л.Г.Казарин Ю.В. Лингвистический анализ художественного текста. - М: Флинта, Наука, 2005. - 496 с.
- утакова Л.О. Авторское сознание как базовая категория текста: когнитивный аспект // Диссертация на соискание уч.степени доктора фил.наук. - Омск, 2001. - 459 с.
- усева Е.А. Двойная принадлежность А.Мэрдок // Вопросы литературы, 1980. - №6. - С. 70-78-бетлар.
- кловский В.Б. Повести о прозе. - М.: Советский писатель, 1983. - 412 с.
5. Murdoch I. The black Prince. - Penguin classics, 2001.- 212 p.
6. Babenko L.G.Kazarin Yu.V. Badiiy matnning lingvistik tahlili. - M: Flinta, Nauka, 2005. - 496 p.
7. Butakova L.O. Muallif ongi matnning asosiy toifasi sifatida: kognitiv jihat // Falsafa doktori ilmiy darajasiga dissertatsiya. - Omsk, 2001.- 459 b.
8. Guseva E.A. Ikki tomonlama mansublik A. Merdok // Adabiyot masalalari, 1980. - 6-son. - 70-78-бетлар.
9. Shklovskiy V.B. Nasr haqida hikoyalar. - M.: Sovet yozuvchisi, 1983. - 412 b.
10. Merdok I. Qora shahzoda. - Pingvin klassikasi, 2001.- 212 b.